

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 1 (1977)

Ο Οκτάβιος Μερλιέ και το κέντρο μικρασιατικών σπουδών

Γρ. Ζαριφόπουλος

doi: [10.12681/deltiokms.170](https://doi.org/10.12681/deltiokms.170)

Copyright © 2015, Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Ζαριφόπουλος Γ. (1977). Ο Οκτάβιος Μερλιέ και το κέντρο μικρασιατικών σπουδών. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 1, 17-19. <https://doi.org/10.12681/deltiokms.170>

στις φλόγες, στους σκοτωμούς, εκατοντάδων χιλιάδων ανθρώπων. Οι οικογένειες διασκορπίστηκαν κάτω από τη φρίκη τῆς φυγῆς, σὲ μιὰ «Ἐξοδο» ὅπου, μετὰ ἀπὸ τὶς λεηλασίες, τὶς ἀγριότητες, τοὺς βιασμούς, παραμονεύει τελευταῖος ὁ Χάρος. Ὁ νικητῆς πολεμιστῆς δὲν ἄλλαξε κατὰ τοὺς αἰῶνες. Ὁ ἡττημένος, κατατρομαγμένος, τὰ δίνει ὅλα, τὰ παραδέχεται ὅλα, δὲν ἔχει πιά μάτια οὔτε αὐτιά γιὰ τὰ τρομακτικὰ ἀπάνθρωπα ἐγκλήματα πού κατασπαράζουν τὸν συνάνθρωπο, τὸ μίζερο συνοδοιπόρο του. Δραματικὰ ἑλληνικὰ βιβλία ἔχουν περιγράψει αὐτὲς τὶς θηριωδίες. Ὅταν κάποτε, συναντᾷς μιὰ σκηνὴ ὅπου ὑπάρχει ἀκόμα ἔγνος καλωσύνης, τότε δοκιμάζεις τὴν εὐτυχία τοῦ τυφλοῦ πού ξαναβλέπει τὸ φῶς — βλέπω, ἄρα ὑπάρχω — μιὰ πού χτυπᾷ ἀκόμα ἡ καρδιά, μπορεῖ ἀκόμα νὰ σωθῆ ἢ ἀνθρωπότητα.

Μωρὰ μερικῶν μηνῶν, πού τὰ ἐγκατέλειψαν σὰν ἀφόρητο βᾶρος γιὰ τὴν πορεία — πάντα θυσιάζεται ὁ ἀδύνατος εἰς ὕψελος αὐτῶν πού εἶναι ἀρετὰ δύνατοί γιὰ νὰ σωθοῦν — κάποτε υἰοθετήθηκαν ἀπὸ χριστιανικὲς οἰκογένειες ἢ ἀπὸ τὸ Διεθνὴ Ἐρυθρὸ Σταυρό. Ἔχουν διανεμηθεῖ στοὺς Πειραιῶτες καὶ σὲ ἀνθρώπους πού τὰ δέχθηκαν σὰν παιδιὰ τους. Μεγάλωσαν ὅπως μπορούσαν. Πέρασαν 10 χρόνια. Βρίσκονται μιὰ μέρα μπροστὰ στὶς μητέρες τους, πού ὡς ἐκ θαύματος πληροφορήθηκαν πὼς ζοῦσαν καὶ ποῦ. Ἀγκαλιάζουν μὲ λυγμούς τὴ θετὴ μητέρα τους γιὰ νὰ συνοδέψουν, ἀπελπισμένα, τὴν ἀληθινὴ μητέρα... Ἄλλὰ πόσα παιδιὰ μεγάλωσαν ὄρφανά! Καὶ πόσες γριεὲς μανᾶδες ἔχασαν ὅλες τὶς δυνάμεις τους γιὰ νὰ μεγαλώσουν ἐφηβους γιουούς, ἄρρωστους χωρὶς γιὰ τρειά, σωματικῶς καὶ διανοητικῶς ἀνάπηρους. Μιλοῦν γιὰ τὸν ἥλιο, τὸ φῶς, τὸν καθαρὸ ἀέρα. Ἄλλὰ ποιὸς τολμᾷ ν' ἀναφέρῃ τὸν ἥλιο πού σκοτώνει, τὴν ἔλλειψη τοῦ νεροῦ, τὶς φρικτὲς ἀναθυμιάσεις πού βγαίνουν ἀπὸ ὄλων τῶν εἰδῶν τὶς ἀκαθαρσίες στ' αὐλάκια τῶν δρόμων, βασιλεῖο τῶν ποντικῶν, τῶν κουνουπιῶν καὶ τῆς σκνίπας! Σωστὴ κόλαση. Καὶ νὰ εἶσαι καταδικασμένος σὲ τέτοια ζωὴ χωρὶς νὰ ἔχῃς διαπράξει κανένα ἀμάρτημα, ἐκτός ἀπὸ τὴ λατρεία γιὰ τὴν πατρίδα! Καί, σιγὰ σιγὰ, νὰ ἀνυψῶνεσαι ἀπὸ τὴν ἄβυσσο, ὅπου ἄφησες, νεκροὺς πιά, τοὺς πιὸ ἀδύνατους, τοὺς γέροντες, τὰ μωρὰ παιδιὰ, καὶ τοὺς ἀπελπισμένους.

Ο ΟΚΤΑΒΙΟΣ ΜΕΡΑΙΕ ΚΑΙ ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ²

τοῦ ΓΡ. ΖΑΡΙΦΟΠΟΥΛΟΥ, Ἀντιπροέδρου Κ.Μ.Σ.

Ἐχωρὶς τὸν ἀείμνηστο Ὁκτάβ. Μερλιέ καὶ τὴν ἀδιάπτωτη συμπαράστασή του, εἶναι ζήτημα ἐὰν θὰ ἔφτανε ποτὲ τὸ Κ.Μ.Σ. νὰ ἐκπληρώσει τὸν προορισμὸ του, τονίζει ὁ Ἀντιπρόεδρος. Αὐτὸς τὸ ἐνίσχυσε οἰκονομικὰ καὶ ἠθικὰ στὸ πρῶτο του ἔξοκίνημα, σὰν καθαρὰ ἰδιωτικὴ τότε προσπάθεια τῆς ἰδρυτρίας του

2. Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὰ πρακτικὰ τοῦ Δ.Σ. τῆς 8-10-76.

Μέλπως Λογοθέτη-Μερλιέ, στεγάζοντάς το στο Γαλλικό Ίνστιτούτο, του οποίου ήταν Διευθυντής, και προκαλώντας περιοδικά την οικονομική του ένισχυση από τη Γαλλική Κυβέρνηση. Και ο Μερλιέ επίσης το έσωσε, με προσωπική του θυσία, σε μια κρίσιμη στιγμή, πριν από 15 περίπου χρόνια, με την κατηγορηματική άρνηση που άντεταξε στην αξίωση του τότε Γάλλου πρεσβευτή Charbonnier να παραδώσει τα Άρχεϊα του Κέντρου στη Γαλλική Πρεσβεία, χαρακτηρίζοντάς τα ως περιουσία του Γαλλικού Κράτους. Και έσωσε μάλιστα τότε την άρνησή του αυτή το Κ.Μ.Σ. και την ελληνική του εθνικότητα, στοίχισε όμως στον ίδιο την απόλυσή του από τη θέση του Διευθυντού του Ίνστιτούτου.

Έπειτα από αυτό ο Μερλιέ υποχρεώθηκε να επιστρέψει στη Γαλλία, όπου διορίστηκε Καθηγητής στην έδρα της Νεοελληνικής Γλώσσας και Φιλολογίας του Πανεπιστημίου του Aix-en-Provence, την οποία πολύ γρήγορα μετέβαλε, ο ανεπανόρθωτος αυτός φίλος της Ελλάδας, σε καθαρό ελληνικό πνευματικό Κέντρο.

Η απόλυση, για την αιτία αυτή, του Μερλιέ από τη θέση του Διευθυντού του Γαλλικού Ίνστιτούτου άφύπνισε το ενδιαφέρον του ελληνικού κράτους για το Κέντρο, που, εκτός από την καθαρά επιστημονική, είχε, πρωτίστως, την εθνική αποστολή να διασώσει τη μνήμη του Μικρασιατικού Έλληνισμού, με τη συγκέντρωση κάθε εθνογραφικού ή άλλων στοιχείων που σχετίζονται με τον ύλικό, πνευματικό και κοινωνικό του πολιτισμό και που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη γενικότερη μελέτη του τμήματος αυτού του Έλληνισμού.

Έτσι με ένα Β. Διάταγμα, στις αρχές του 1962, το Κ.Μ.Σ. αναγνωρίστηκε ως Ίδρυμα, επιχορηγούμενο από το Κράτος και διοικούμενο από Διοικητικό Συμβούλιο με 14 μέλη, από τα οποία τα 12 είναι αίρετα και τα 2, η ιδρύτρια Μέλπω Λογοθέτη-Μερλιέ και ο σύζυγός της Όκταβιος Μερλιέ, Ισόβια, που με το ίδιο Διάταγμα ορίζονται συγχρόνως Ισόβιοι Πρόεδρος και Αντιπρόεδρος αντίστοιχα του Δ. Συμβουλίου.

Και στη νέα του αυτή πορεία συνοδεύει το Κέντρο θερμό και δημιουργικό το ενδιαφέρον του Όκτ. Μερλιέ, που, σαν Αντιπρόεδρος του πλέον, αφιέρωσε ένα μεγάλο τμήμα της ανεξάντλητης δραστηριότητάς του για την ανάπτυξη και την προβολή του. Ειδικότερα μεγάλη ύπηρεξε η συμβολή του στον τομέα των εκδόσεων. Έδημιούργησε μια ειδική σειρά εκδόσεων που με τη δική του προσωπική φροντίδα είχε φτάσει σε αξιόλογο αριθμό. Πολλά από τα βιβλία της σειράς αυτής προλογίζονται από τον ίδιο, όπως και πολλά έχουν μεταφραστεί από τον ίδιο τον άκαταπόνητο Αντιπρόεδρο, με την πρόθεσή του να προβληθεί το Κ.Μ.Σ. στο διεθνές επιστημονικό κοινό.

Για φέτος ο Όκτ. Μερλιέ είχε προγραμματίσει την έκδοση Έπετηρίδας του Κέντρου με τη μορφή ενός πολυσέλιδου περιοδικού συγγράμματος, που θα βοηθούσε την αξιοποίηση του αρχειακού ύλικού του Κέντρου με το να φιλοξενεί ειδικές μελέτες πάνω σε όρισμένα θέματα σχετικά με τον πολιτισμό του Μικρασιατικού Έλληνισμού, που στηρίζονται στο ύλικό αυτό. Για τον Α' τόμο

ΟΚΤΑΒΙΟΣ ΜΕΡΛΙΕ

τῆς Ἐπετηρίδας αὐτῆς εἶχε συγκεντρώσει ἄφθονο ὕλικό ποῦ ὑπελόγιζε νὰ καλύψει πάνω ἀπὸ 300 σελίδες. Ἦταν μιὰ ἐργασία ποῦ εἶχε πάντα μεγάλη ἐπιθυμία νὰ γίνεи καὶ ποῦ δὲν πρόφτασε νὰ τὴν ἰδεῖ νὰ πραγματοποιεῖται. Παρεκάλεσα τὸ νέο Διευθυντὴ τοῦ Κέντρου καὶ παρόντα στὴ συνεδρίασή μας αὐτὴ κ. Ἀποστολόπουλο — ἡ ὑπόδειξη τοῦ ὁποῖου γιὰ τὴ θέση αὐτὴ ἀπὸ τὸν Μερλιέ ἦταν ἡ τελευταία του προσφορά στὸ Κέντρο — νὰ φροντίσει γιὰ τὴ συντομότερη δυνατὴ ἐκδόση τοῦ Α'. τεύχους τοῦ περιοδικοῦ μὲ τὰ στοιχεῖα καὶ τὸ διάγραμμα τῆς ὕλης ὅπως ἔχουν γίνεи ἀπὸ τὸν Μερλιέ.

Ἄλλὰ καὶ ἡ Ἐκθεση τοῦ Κ.Μ.Σ. γιὰ τὸν τελευταῖο Μικρασιατικὸ Ἑλληνισμό, ποῦ ἔγινε στὸ Πνευματικὸ Κέντρο τοῦ Δήμου Ἀθηναίων τὴν ἀνοιχτὴ τοῦ 1974 καὶ χαρακτηρίστηκε ὡς ἡ κορυφαία ἀπὸ ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις Μνημοσύνης ποῦ ἔγιναν γιὰ τὰ 50 χρόνια ἀπὸ τὴ Μικρασιατικὴ Καταστροφή, εἶναι ἀποκλειστικὸ ἔργο τοῦ ἀείμνηστου Μερλιέ, ἀσύγκριτη προσφορά ἀγάπης στὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, καὶ τὴ μνήμη τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Δεκαοχτῶ μῆνες μόχθου καὶ ἐφευρετικότητος κατανάλωσε ὁ Ὁκτ. Μερλιέ γιὰ νὰ ἐτοιμάσει τὴν Ἐκθεση αὐτὴ, ὅπου ἡ ἀγάπη, ἡ φαντασία, ἡ καλαισθησία καὶ τὸ ὀργανωτικὸ πνεῦμα του πέτυχαν, μὲ τὸν πλοῦτο τῶν ἐκθεμάτων καὶ τὴν καλαίσθητὴ σύνθεσή τους, νὰ παρουσιάσουν κατὰ ἕνα τέλειο καὶ ἐντυπωσιακὸ τρόπο τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἱστορία τοῦ Τελευταίου Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Μὲ τὴν Ἐκθεση ἔγινε εὐρύτερα γνωστὴ σὲ ὅλο της τὸν ὄγκο, τὸ βάθος καὶ τὴν ποιότητα ἡ μακρόχρονη ἀθόρυβη ἐργασία ποῦ ἔχει συντελεστεῖ στὸ Κ.Μ.Σ. καὶ στὴν ὁποία ἔχει τόσα προσφέρει ὁ ἀείμνηστος Ὁκταβ. Μερλιέ.

Καὶ εἶχε πολλὰ ἀκόμη, παραπολλὰ καὶ μεγάλα, νὰ προσφέρει σὰν δημιουργικὸς πνευματικὸς καὶ ἠθικὸς ἄνθρωπος ὁ Ὁκτάβιος Μερλιέ καὶ ὄχι μόνο στὸ Κ.Μ.Σ. καὶ τὸ Μικρασιατικὸ Ἑλληνισμὸ ἀλλὰ στὴν Ἑλλάδα γενικά. Δυστυχῶς ἔπαψε πιά νὰ ὑπάρχει.

Τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, ὁ Μικρασιατικὸς Ἑλληνισμὸς, ὅλη ἡ Ἑλλάδα θὰ θυμοῦνται πάντοτε τὸν Ὁκτάβιο Μερλιέ μὲ ἀγάπη, σεβασμὸ καὶ εὐγνωμοσύνη».

ΟΚΤΑΒΙΟΣ ΜΕΡΛΙΕ

Ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ ἔργο του

τοῦ Φ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

Τὸ Σάββατο, 24 Ἰουλίου 1976, πέθανε στὴν Ἀθήνα, σὲ ἡλικία 79 ἐτῶν, ὁ Γάλλος Φιλέλληνας, ὁ ἱστορικὸς Διευθυντὴς τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου Ἀθηνῶν καὶ ἰσόβιος Ἀντιπρόεδρος τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, Octave MERLIER.

Γεννήθηκε στὸ Ρουμπάι, πόλη τῆς Βόρ. Γαλλίας, στὰ 1897. Ἐκεῖ, στὴ γε-